

VIÐMERKINGAR

Munnkrabbi meg ein ávísan stað!

Hetta njótilsi, fyrr bert halgað teim privilegeraðu, er opinberiliga ikki fyri funktionerar og óiðranarfullar drankarar

**AGGA
NICLASSEN**

meining@meyl.fo

Tað forbistraða við hasi stórslignu landsinn-savningini “Føroyar ímóti krabba”, er at Krabbameinsfelagið fekk so nógvargar pengar burturúr.

At felagið nú fær ráð og orku at presentera hasa feskastu kanninginina, ið sigur, “drekki eg tvey gløs av víni dagliga, er tað triggjar ferðir meiri sannlíkt, at eg fá munnkrabba”. Kanningin er betald av enska heilsustýr-inum. Meiningin við kann-ingini, um so er, at tú ikki hevur gitt tað enn, er at fáa teg og meg at drekka minni.

Hygg her! Eingin okkara hevur hug at doyggja, og als ikki av munnkrabba. Ja, eg vil fara so langt sum at siga, at vit øll hava eitt brennandi ynski um at smoyggja okk-um undan onkrum, sum trí-duplar okkara móguleika fyri at fáa tað.

Men hvør er nú vágin fyri at fáa munnkrabba? Í 2009 doyðu íalt 3 fólk av krabba í munnholu og svølg í Føroyum. So av teim 48.650 fólkunum búsitandi her í 2009, doyðu bert 3 fólk av munnkrabba. Tað er ein út av 16.217. Falda vágan við trý, og vágin økist til trý út av 16.217, sum er tað sama sum “ein út av 5.406”-móguleiki fyri, ella 0,000185 móguleiki fyri, at tú siglur av vegna krabba í munnum. Til samanbering-ar doyr ein út av uml. 16.000 av munnkrabba í Englandi, 10.000 í Danmark.

Eg veit ikki, hvussu tað er við tær, men hatta er ein kjansur, eg so eri villigur at taka. Faktiskt, so eru hatta heilt góð yvirlivilsis-odds, og samtíðis sleppi eg undan at vera víni fyruttan. Um vit fyríbils brúka ensku heilsu-kampanjuna á føroysk tøl, tá vil hon vera við, at um gott og væl 16 túsund føroy-

ingar allir drekka tvey gløs av víni dagliga (kanning-in fer sjálvandi ikki í smá-lutir um “hvussu longi”... 20 vikur, 30 mánaðir, 40 ár—hetta er, hóast alt, ein heilsukampanja!), tá doyggja, av øllum hasum har dúgligu drankarunum, bert tvey fólk afturat árliga, av tí at tey drukku meiri enn tað, evropeiska fakfólkaelitan prædika.

Enn er tað ikki formligur politikkur hjá føroyska heilsupolitinum, men tú dagar tað í hvørjum tiltuskaðum heilsudokument, at tvey gløs um dagin er meiri enn ríviliga ríkiligt. Hví keða fólk við eini edrúari meting av, hvussu líkt tað er, at okkurt fer at drepa tey, tá ið tú ístaðin kanst geyla eitt óhugnaligt tal eftir teimum?

Vit vita, at hóvligt drekkari er gott fyri hjartað; at tað verjir fyri hjartasjúkum. Og hjartasjúka er veruliga ein hótandi drepari, tá ið hon er atvoldin til, at á leið triðji hvør evropeari kalnar burtur. Um nakað, kundi Heilsumálaráðið passandi reklamerað fyri reyðvíni:

“Drekki eg tvey gløs av reyðvíni um dagin, minskar móguleikin fyri at eg doyggi av hjartatilburði við eini helvt.”

Í 2009 doyðu 92 fólk av hjartasjúkum. Tað passar, at ógvuslig rúsdrekkanytsla skaðar hjartað og onnur gøgn, og at konufólk ikki fáa líka stóran ágóða av rúsdrekka sum mannfólk (nakað við hormonell viðurskifti at gera). Og tó, tí sjálv ein 25% minking fyri hasa sjúkuna hevði bjargað 23 lívum (92 ÷ 4), sum svarar til ein netto-vinning á, ja, 20 lív, tá ið munnkrabbi kostar 3 lív.

Harafturat er ein sann-lík leinkja millum ógvusliga

rúsdrekkanytslu og bróst-krabba. Men sjálv Kræft-ens bekæmpelse vil vera við, at vit bert kunnu geva rúsdrekka skyldina fyri 3,3 prosent av øllum krabbameinstilburðum hjá konu-fólki, 4, 6 prosent hjá mann-fólki.

So tað er onki at siga til, at skumpandi heilsumyndug-leikar og betrivitandi áhuga-felagsskapir finna fram alt tað ringasta, hesi kunnu finna um alkoholiskar drykkir. Men um teir endiliga skulu blanda seg uppi privatlívið hjá fólki og teirra suverena frælsi til eviga glatan, hví seta teir so ikki sjóneykuna á nettupp ógvusliga rúsdrekkanytslu—

Men um teir endiliga skulu blanda seg upp í privatlívið hjá fólki og teirra suverena frælsi til eviga glatan, hví seta teir so ikki sjóneykuna á nettupp ógvusliga rúsdrekkanytslu – kalla tað »misnýtslu«, um tú vilt?

kalla tað “misnýtslu”, um tú vilt?

Tað er tí, at slíkar kampanjur, heilsulig ræðuprofeti, ikki er ætlað teimum við ógvusligari rúsdrekkanytslu, men tær og mær, tí ógvusliga meirilutanum, ið móguliga drekkur eitt viðursvet meiri enn hvat er “læknafrøðiliga optimalt”.

Meiningin við kanningini er at demonisera alkohol. Og tí heilsuelitan heldur, at tað ikki er gott fyri teg, má prísurin upp, so at einans Pál Weihe og hansara slag, hasi, á hansara inntøkuniveau, sleppa at drekka. Vit skulu altso styggjast frá verðslig-um njótilsi. Hetta njótilsi, fyrr bert halgað teim privi-legeraðu, er opinberiliga ikki fyri funktionerar og óiðranarfullar drankarar.

Krabbameinsætlanin fyri Føroyar frá oktober 2010 sigur so um rúsdrekka og krabba:

“Samband er ávíst mill-um rúsdrekka og framvøkst-ur av krabbameini. Í há-inntøkulondunum er mett, at 4% av samlaða deyðatalinum vegna krabbamein standast

av rúsdrekka. Vandin fyri at fáa krabbamein økist við nøgdini av nýttum rúsdrekka og tykist ikki at verða (sic) ávirkað av drekki-mynstrinum...”

Tað vil siga, so leingi sum talið er “4 %”, kann tað betala seg at drekka. Altso, tað er ein risiko verd at taka, tá ið tað er 96% sikkurt, at tú ikki doyr—so tað er bara at oysa uppi aftur. Ein góð tummilsregla, forrestin, tá ið tað kemur til sosialstýrandi myndugleikar, er at tá ið eitt tal fyrst verður nevnt, er mest forsvarligt at deila við í minsta lagi tvey.

Hvat tíseinnasetninginum viðvíkur, at “vandin fyri at fáa

krabbamein, er óerlig tala.

Heilsumálaráðið meinar helst, at tað allíkavæl ikki ber til at siga, hvussu nógv vín tú kanst unna tær, áðrenn vandin fyri krabbamein kann dokumenterast. Tað er so sólarklárt. Tá ið tú fyrst skilur sundur vísindaligt orðaskvaldur og name-dropping, hvørs mið er at imponera okkum at akta, telist Krabbameinsætlanin ikki millum hvassastu knív-arnar í skuffuni.

Í pkt 5.5 á bls. 61 í ætlanini stendur víðari, “um ein eisini roykir, økist vandin munandi. Í roynd og veru vildi vandin fyri munnkrabba verið ómetaliga lítil, um fólk í evropeisku londunum hvørki drukku ella royktu”.

Um vit nú bara gloyma tað faktum, at tað er tað reina fornoylsi at drekka, økir um lívsgleðina, og onkuntið enntá ger handa mikudagin í november úthaldiligan; og gloyma, at alkohol, hjá nøkrum, er einasti máti at skora og bliva skoraður uppá, og tí reprodusera seg og økja um mannaættina, ið — og óansæð hvat hasir miserablu nýmalthusianarnir halda — aldri kann bliva ov stór, tá siga tey klóku kortini, at vandin fyri krabba og øðrum fananskapi hevði verið uppaftur minni, um vit nú øll bara gjørdur sum træ-klemmandi sojabrigadan, og svóvu í maskum, hoppaðu til arbeiðis við strektum ørmum og samlaðum hondum, og livdu við liðuna av hasum orkufátæku undirskotsligu konkursprojektunum hjá Magna Laksáfoss, vindmyllur at navni.

Men hvussu stuttligt hevði hetta verið? Hevði tað ríkað gerandisdagin, avloystu vit roykin og reyðvinsglasið við brúnum bønnum og frelsandi kelduvatni?

Løtu seinni fær Heilsumálaráðið seg tó til at viður-kenna, diplomatretrikkur fyri at “broyta meining”, at hetta, at áseta mark fyri rúsdrekkanytslu er “kom-plekst, tí rúsdrekka hevur eisini víst seg at hava gagn-liga ávirkan á heilsuna”.

Talva 5.7 fortelur okkum av tí sama, at tað er líka sannlíkt at doyggja av alkoholi, um

tú einki drekkur yvirhøvur, sum tað er, drekkur tú gott 6 eindir dagliga. Hon sigur eisini, at ert tú maður, er tað minst sannlíkt at doyggja av alkoholrelateraðum sjúkum, drekkur tú 2-3 eindir dagliga. Altso, beint ímóti hasi alrafeskastu kanningini í Englandi, sum heilsuligu kontrollfrikarnir her heima bumbusikurt fara at kasta seg á eftir lokna vínferiu í Bulgaria. Men, aftur, hetta hevur onki við heilsu, men alt við ideologi at gera.

Tað er ikki tað, at vit ikki fata effektina av eini linnandi bjór á okkara likam. Tað er tað, at okkara heilsumyndugleikar ikki fata, hví vitonnur eisini hava hug at drekka annað enn grøna sodavatn og kamillute.

Skulu vit trúgva SSP og tess “Arbeiðsblað” (bíblia fyri hvussu staturin vil hava, vit skulu vera!), ið má vera hin droyasti og mest ómyndugleikagerandi stovnurin av øllum, bliva fólk sum oftast bara “ágangandi og í ringum lag”, tá tey hava drukkið. Tað er altso ein “leysasøga”, siga hasir morali-stisku kloddarnir, at “fólk verða hugnaligari og vinar-ligari, tá tey hava drukkið”.

Kann eg loyva mær at spyrja: akkurát í hvørjum ballum hava tit verið í? Vit drekka ikki bjór sum heilsu-bót. At drekka er ein sosialur aktivitetur, ið vit eru saman við skyldfólki um; ja, ella onkrum, ið vit høvdu verið ov smæðin at fjasa uppi í turra edrú. Og kanska drekka vit, tí vit dáma smakkin, ella (teska tað!) tí vit dáma fólilsíð av at vera full.

Vit eru ikki nøkur tjór-neyt. Ja, eg fari so ikki at organisera mítt stutta lív fyri at optimera eina eventuella heilsuúrtøku. Vit fara jú at doyggja av onkrum óansæð, mest sannlíkt av elli. Og fólk flest hava ikki hug at halga sítt lív til fráhald bara fyri at gleða sín kommunulækna.

Og tí er tað so óluksálaga ivasamt, hvussu gott tað nú var, at handa landsinn-savningin gav so væl av sær. Men hey! Felagið Interros slapp so at vísa okkum, hvat vit ikki duga.